

בס"ד, ח' חשוון התשפ"ו

זבחים מ"ו – פטור הדם מאיסורים, ריבוי כריתות בטומאה, ומחשבות שפוסלות בזבח

שאלות:

1. אריה כהן הותיר מדמו של הקורבן, ולמחרת שנה ממנו בטומאה בשוגג. האם הוא חייב שתי חטאות, אחת על נותר ואחת על דם?

פטור הדם מנותר, טומאה ומעילה

הגמרא דנה במשנתנו, שפטרה את הדם מדיני נותר וטומאה (כלומר, אם אדם אכל דם שנותר בשוגג, הוא חייב חטאת אחת בלבד על אכילת דם, ולא שתיים), ומסבירה את המקור לזה.

○ **מקור הפטור ממעילה:** הגמרא מביאה שלוש דרשות שונות של אמוראים, על מיעוטים מאותו פסוק, שמסבירות למה אין מעילה בדם:

1. **עולא:** לומד מהמילים "וְאֵינִי נֹתְתִיו לְכֶם" – שזה ניתן "לכם" שלכם, ואין בו מעילה.

2. **דבי רבי ישמעאל:** למדו מהמילה "לְכַפֵּר" – שהדם ניתן לכפרה, ולא למעילה.

3. **רבי יוחנן:** לומד מהמילה "הוא" ("כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ יְכַפֵּר") – שדין הדם שווה לפני הכפרה ולאחריה: כמו שאחרי הכפרה אין בו מעילה כי נעשתה מצוותו (ואין בו יותר צורך גבוה), ככה גם לפני הכפרה אין בו מעילה.

○ **הגמרא מקשה על רבי יוחנן** שאמר "אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו", ומביאה כדוגמה נגדית את תרומת הדשן ובגדי הכהונה של יום כיפור. הגמרא מתרצת שאלו מקרים מיוחדים שלא ניתן ללמוד מהם, או כי הם "שני כתובים הבאים כאחד", או שיש בהם מיעוט מיוחד שמלמד שהם נוגעים רק לעצמם.

○ **מסקנה: הגמרא שואלת** למה צריך שלושה מיעוטים נפרדים בפסוק אם כולם פוטרים ממעילה. ומתרצת שכל אחד מהמיעוטים בא למעט מדין אחר: אחד ממעילה, אחד מנותר, ואחד מטומאה. הגמרא מוסיפה שאין צורך בפסוק למעט מפיגול, כי שהדם הוא בעצמו "המתיר" של הקורבן, ודין פיגול חל רק על דבר שיש לו מתירים.

2. רמי אכל לבונה של מנחה שנטמאה הוא חייב כרת?

שלוש כריתות באכילת שלמים בטומאה

רבי יוחנן שואל למה התורה כותבת את עונש הכרת על אכילת קודשים בטומאה שלוש פעמים: שני פסוקים בפרשת צו (ויקרא ז') שעוסקים בשלמים, ופסוק נוסף כללי יותר בפרשת אמור (ויקרא כ"ב).

○ **ההסבר של רבי יוחנן:**

1. **פסוק אחד ל"כלל":** הפסוק בפרשת אמור, "כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב... אֶל הַקֹּדְשִׁים... וְטָמְאוּ עָלָיו וְנִכְרְתָה...". (ויקרא כ"ב, ג') מלמד על כלל הקודשים.

2. **פסוק אחד ל"פרט":** הפסוק "וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים..." (ויקרא ז', כ') מציין את השלמים במפורש. והלימוד הוא של "דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד

– לא ללמד על עצמו יצא, אלא על הכלל כולו יצא", כלומר, מהשלמים לומדים על כל קדשי המזבח.

3. הפסוק השלישי "וּנְפֹשׁ כִּי תִגַּע בְּכֹל טִמְאָה... וְאָכַל..." (ויקרא ז', כ"א) בא לרבות חיוב כרת גם על אכילת דברים שלא ראויים לאכילה, כמו עצים ולבונה, כשיטת **חכמים** במשנה.

- הגמרא **שואלת**: אם ככה, מה **רבי שמעון** לומד (שפוטר על דברים שאינם ראויים לאכילה) מהפסוק השלישי? **ומתמצת**: שהוא לומד לרבות חיוב טומאה על חטאות פנימיות. היינו יכולים לחשוב שכמו שהוא פוטר אותן מפיגול, הוא יפטר אותן גם מטומאה, ולכן הפסוק בא ללמד שחייבים.

3. האם עץ של המערכה יכול לקבל טומאה, האם שמשון שאכל אותו בשוגג חייב חטאת?

מחלוקת רבי שמעון וחכמים בטומאת דברים שאינם נאכלים

הגמרא דנה במחלוקת **רבי שמעון** ו**חכמים** מהמשנה שלנו. **חכמים** מחייבים משום טומאה גם על אכילת דברים שאין דרכם להיאכל (כמו עצים ולבונה), ולומדים את זה מהמילה המיותרת "וְהַבֶּשֶׂר". **רבי שמעון**, פוטר.

- הגמרא **שואלת** האם המחלוקת היא רק כשהדבר הנאכל עצמו טמא (טומאת בשר) כלומר העצים, או גם כשהאדם האוכל טמא והדבר הנאכל טהור (טומאת הגוף), או אולי המחלוקת היא בשני המקרים?

- הגמרא מביאה שתי גרסאות למחלוקת אמוראים בנושא:

- **גרסת רב טביומי**: דעה אחת אומרת שהמחלוקת היא רק בטומאת בשר שנאמר במפורש, אבל בטומאת הגוף כולם מסכימים **שרבי שמעון** פוטר. דעה שנייה אומרת שהמחלוקת קיימת בשני המקרים.

- **גרסת רב כהנא**: דעה אחת אומרת שהמחלוקת היא רק בטומאת הגוף, אבל בטומאת בשר כולם מסכימים **שרבי שמעון** מודה שחייבים. דעה שנייה אומרת שהמחלוקת קיימת בשני המקרים.

- **רבא** מכריע שהדעה שסוברת שהמחלוקת קיימת בשני המקרים היא המסתברת. הסיבה היא שהפסוקים שעוסקים בטומאת הגוף ("וְטִמְאָתוֹ עֲלֵיוֹ") ובטומאת בשר ("וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע") סמוכים זה לזה. ולכן, הגיוני שלשיטת **רבי שמעון**, אם הוא מוציא דברים שאינם נאכלים מכלל טומאת הגוף, הוא יוציא אותם גם מטומאת הבשר בגלל סמיכות הפסוקים.

4. אלי כהן שחט חטאת וחשב שהיא בהמת חולין. האם הקורבן כשר?

משנה: שש המחשבות הנדרשות בזבח

המשנה מונה שישה דברים שהקורבן צריך להישחט לשמם כדי שיהיה כשר לכתחילה.

- **ששת המחשבות**: לשם זבח (לקורבן הספציפי), לשם זובח (הבעלים), לשם השם, לשם אשים (אש המזבח), לשם ריח, ולשם ניחוח. ובחטאת ואשם נוסף גם "לשם חטא".
- **רבי יוסי** אומר שגם אם הכהן לא חשב על אף אחד מהדברים הללו ושחט סתם, הקורבן כשר. הוא מסביר שזה "תנאי בית דין" שנועד למנוע טעות של הכהן (שמא יחשוב מחשבה פוסלת), והמחשבה תלויה רק בעובד ולא בבעלים, כפי שלומדים מפסוק.

- בגמרא, **רב יהודה בשם רב** דורש את הפסוק "**עֲלֵה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לְדִי**" ומסביר מה כל מחשבה באה למעט:
  - "**לשם אשים**" – שיישרף על ידי האש, בא למעט מחשבה לצלות את האיברים על הגחלים (כבבא).
  - "**לשם ריח**" – בא למעט מחשבה על איברים שכבר נצלו לפני שהועלו למזבח, שאין בהם ריח.
  - "**לשם ניחוח**" – לשם נחת רוח לפני ד', שנעשה רצונו.
  - "**לשם השם**" – לשם מי שאמר והיה העולם.
- **חטאת שנשחטה לשם חולין: רב יהודה בשם רב** אומר: שחטאת שנשחטה לשם עולה – פסולה. אבל אם נשחטה לשם חולין – כשרה.
רבי אלעזר מסביר את הסיבה מהפסוק "**וְלֹא יַחַלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל**": הפסוק משמעו שלא ניתן לחלל קודשים, אבל אנחנו יודעים שכן ניתן לחלל במחשבה לשם קורבן אחר (כי נאמר "וְשַׁחַט אֶתְּהָ לְחֻטָּאת"). מכאן שהכוונה היא שרק "קדשים מחללים קדשים, ואין חולין מחללים קדשים".
- **רבה מקשה** על הדין הזה משיטת **רבי יוסי** במשנה, שממנה משמע ששחיטה סתמית כשרה, אבל מחשבה לשם חולין כן פוסלת.
אביי מתרץ שיש לחלק בין "כשר ומרצה" ל"כשר ולא מרצה": שחיטה סתמית היא כשרה ומרצה, אבל מחשבה לשם חולין הופכת את הקורבן ל"כשר ולא מרצה" וזה מה שאמר **רב**.
- **רבי אלעזר** מסייג שהדין של **רב** "כשר" נאמר רק אם הכהן ידע שזו חטאת וחשב בכוונה לשם חולין. אבל אם הוא חשב בטעות שהבהמה עצמה היא חולין ושחט אותה, היא פסולה, כי הוא נחשב כ"מתעסק בקדשים", שהוא פסול. הגמרא תלמד בדף הבא מניין למתעסק בקודשים שהוא פסול.